

לאורו

בעזרת ד'

גליון 43
ואתחנן, היתשע"ח

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

משנת חיים לאהבת חיים
יובל פרוינד

"זכינו - בנחמה"
ד"ר חגי בן ארצי

אהבה מסותרת
בחסדי האבות
הרב שלמה לוי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

בעלי הנסתר והנגלה
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
הקודש"

פוסט מודרניזם (ג)
הרב אורי שרקי

יהדות
פוסט
מודרניזם

דמיונות באמונה
הרב יצחק חי זאגא

ביאור
ל"מידות
הרא"ה"

על "פנקס יפו"
הרב יוחנן פריד

"בינו
שנות
דור ודור"

"רק כשיתענג האדם וישמח במעשה הטוב והיושר
אז יהיה חרוץ לעשותם בתכלית שלמותם ולהוסיף
עליהם מדי יום ביומו..."

(העונג והשמחה, עקבי הצאן)

משנאת חנים לאהבת חנים

יובל פרוינד

יותר עמוק מזה. זו שנאה הנובעת מכך ש'עצם זה שאתה ממש לא אני'. בגלל שאתה 'כל-כך שונה ממני'. בגלל שאני חש בחושים שלי ומרגיש ש'אתה - נגדי! הסיבה ממש איננה משנה. היא יכולה להיות גדולה והגיגונית וגם קטנה ו'דבילית' - אך השורש הוא שנאת חנים.

עד כאן אפשר היה לחשוב שזה כתב אישום כבד וכולל כנגד התכונה האנושית שנקראת 'שנאת חנים' אבל במשפט הבא הרב קוק טורף את הקלפים:

"ויצרא דשנאת חנם זה חובק בתוכו את סתר האהבה, שהיא גם כן כמותה אהבת חנם".

איך אותו יצר של שנאת חנים חובק בתוכו את אהבת החנים?! הרב קוק לא מפרש את כוונתו אולם אפשר להבין את הדברים על-פי מקומות אחרים שבהם הוא מתייחס ליחסי השנאה-אהבה. השנאה והאהבה בעצם נולדים מאותו שורש - מהזיהוי שהזולת הוא כנגדי. השאלה הגדולה היא אם הוא נגדי במונח של אויב או "עזר כנגדי" במונח של אוהב. השנאה מפעילה את הדחייה של הזולת והאהבה מפעילה את המשכה אל הזולת.

מה קובע מתי תהיה משיכה ומתי דחייה? הרב רואה בשלב או ב'מצב' את נקודת המפתח. כאשר האדם או הקבוצה בתחילת דרכה, בשלבים בוסריים של ההתפתחות - השנאה דומיננטית משום שהאדם צריך להגן על עצמו. לעומת זאת, כאשר האדם הוא בעל שיעור קומה וביטחון עצמי, הזולת - הופך להיות מסקרן ומעורר והוא בעצם מקור הצמיחה וההשלמה שלו. זהו התהליך שמרן הרב קוק זצ"ל מייחל אליו, תהליך של מעבר מ'שנאת חנים' מגבשת כל פרט אל 'אהבת חנים' שמחברת בין הפרטים.

מעכשיו נוכל לשוב ולקרוא את המשפט ולהבין אותו במשמעויות נוספות:

"וכאשר עומק הרע ורוממות שרשו הרי הוא - עומק הטוב, נמצא שעומק השנאה הרי הוא - עומק האהבה. ואם נחרבנו, ונחרב העולם עמנו, על ידי שנאת חנם, נשוב להבנות, והעולם עמנו יבנה, על ידי אהבת חנם".

נדמה שאין משפט המצוטט יותר ממנו משל מרן הרב זצ"ל בתקופת 'בין המיצרים'

"ואם נחרבנו, ונחרב העולם עמנו, על ידי שנאת חנם, נשוב להבנות, והעולם עמנו יבנה, על ידי אהבת חנם".

משפט יפה ומתוק המשתלב מצוין במתנת סיום חגיגית או על קירות בית הספר. אבל לא רבים הם הנוהגים לצטט גם את המשפט המקדים לו:

"וכאשר עומק הרע ורוממות שרשו הרי הוא עומק הטוב, נמצא שעומק השנאה הרי הוא עומק האהבה". (אורות הקודש ג, שכד)

לפנינו משפט מורכב ומסובך קמעא שקשה מאד להבינו, אבל הוא הבסיס של הברכה העתידית של אהבת החנים. בלי להבין אותו - אי אפשר להגיע לסוף הטוב. בלי להבין, ולו במעט, כיצד עומק השנאה הוא עומק האהבה, אין דרך להבנת את הכוונה של מרן הרב קוק זצ"ל כאשר הוא מדבר על 'אהבת חנים'.

נשוב לתחילת הפסקה. רובה עוסק בשנאת החנים ובשורשים העמוקים שלה בטבע האנושי. טענתו המרכזית של הרב היא כי כל המריבות והמחלוקות האנושיות אינן מתחילות בגלל מעשה כזה או אחר, או בגלל דעה שונה. **המריבה - באה בגלל השוני המהותי בין שני בני אדם.** אין זה דבר נקודתי. הדבר הוא מכלול חיים של מי שמרגיש שמכלול החיים השונה - שונה ממנו באופן כל-כך מהותי ולכן עצם הנוכחות שלו מאיימת עליו.

וכך כותב על כך מרן הרב קוק:

כשיוצאת מריבה בין כוח לכוח, בין איש לאיש, בין עם לעם, בין עולם לעולם, המריבה בתוכנה היא תוצאה מהשינוי והניגוד שיש בעצמיות של אוצר החיים. מעט מאוד הוא הערך של יסודי ההתנגדות, שהם מתבטאים בבינה ופירוט מדעי (הסיבות הספציפיות שמתבטאות ברעיונות) ... אבל היסוד העליון הוא שנאת החנם, שאוצר החיים מבטא למה שהוא מנגדו.

הרב הולך בעצם עם המושג 'שנאת חנים' - עד הסוף! שנאה זו איננה בגלל 'סעיף א' ולא בגלל 'אירוע מסויים' זה לא מה שנאמר ולא מה שקרה. זה הרבה

הגיליון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

"זכינו - בנחמה"

משנת הנחמה
של הרב זצ"ל

ד"ר חגי בן ארצי

את התחדשות החיבור השלם בין עם ישראל ואלוהיו, עם שובו של העם לארצו ולמקדשו.

פסוקי הנחמה שהרב מרבה להשתמש בהם בכל מכתביו ומאמריו מיועדים לשתי מטרות:

האחת - קריאה לעלות לארץ ולעסוק ביישובה ובבניינה והתגשמות נבואות הנחמה, התגשמות פסוקים אלו היא סימנו המובהק של תהליך הגאולה.

ולכן מי שרוצה לפעול עם אל - צריך להשתלב במהלך הגדול! מי יוכל להיפטר מלסבב מצידו תוספת ברכה ומהירות ישועה, לעורר ליבות רבות לשוב אל אדמת הקודש, לנחלת ד', להיאחז בה, לישיבה בעסקים ובבניינים, בקניית קרקעות, בנטיעה ובזריעה, ובכל דבר שהוא מקור חיי יישוב נכון ומסודר. (שם)

המטרה השניה - שהיא לא פחות חשובה, היא המטרה החינוכית-אמונית. מרן הרב זצ"ל מרבה להשתמש בפסוקים שבהם מודגשת **התחדשות האמונה בעם ישראל ובעולם כולו**, כתוצאה ישירה מהתגשמות חזון הנביאים.

"**המה יראו כבוד ד'**" (ישעיהו לה, ב) וראו **כל בשר יחדו כי פי ד' דיבר**" (ישעיהו מ, ה). "**למען יראו וידעו וישימו וישכילו יחדו, כי יד ד' עשתה זאת, וקדוש ישראל בראה**" (ישעיהו מא, כ) ועוד.

מרן הרב זצ"ל הירבה להטיף לכך, שתהליך הגאולה בדורנו, דור התגשמות נבואות הנחמה, צריך לשמש בסיס חדש, חזק ומוצק, לאמונה - לא פחות מאשר יציאת מצריים ומעמד הר סיני. כפי שחזה ירמיהו הנביא:

"ולא יאמרו עוד: חי ד' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצריים - כי אם חי ד' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הידחתים שם, וישבו על אדמתם" (ירמיהו, כג, ח-ז) "**וידעתם כי אני ד' דיברתי ועשיתי**" (יחזקאל, לו יד)

בשבת זו אנו מתחילים לקרוא את נבואות הנחמה הנפלאות של ישעיהו הנביא "**נחמו, נחמו עמי... כי פי ד' דיבר**" (ישעיהו פרק מ, א-ה).

אם הייתי נדרש לתמצת במילה אחת את בשורתו של מרן הרב קוק זצ"ל כי אז אומר הייתי: "**נחמה**" ובכמה מילים: **אנחנו הם הזוכים לחיות בדור הראשון לאחר חורבן ירושלים והמקדש, בו אנחנו הם הרואים עין בעין בהתגשמות של נבואות הנחמה של נביאי ישראל**".

כבר במכתביו הראשונים ליהודי הגולה, לאחר עלייתו ארצה (תרס"ד) הוא מרבה לצטט את נבואות הנחמה, ומתאר את התרגשותו מול המציאות החדשה, כיצד קורמות עור וגידים (וכדברי הנביא יחזקאל, בפרק לו) "**בואו לארץ ישראל**" - הוא פונה לרבני אירופה:

"**בואו וראו - ושש לבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה**" (ישעיהו סו, יד) הרב, לא ידע כמובן ש-50 שנה יותר מאוחר יגלה פרופ' בנימין מזר את הפסוק הזה חרוט על אבני הכותל המערבי...

הרב ממשיך ומתאר את ההתחדשות והתחייה (22 מושבות, תל אביב - טרם הוקמה), בתיאורים ובמושגים הלקוחים מן הפסוקים.

- "**הניצנים נראו בארץ**" (ניצני הגאולה - שיר השירים ב, יב)
- "**בואו אחים וראו אין שושנת יעקב מתחלת לפרוח**" (כשושנה בין החוחים - שיה"ש ב, ד)
- "**בואו וראו הדר ארץ חמדה, הדר הכרמל והשרון**" ("...כבוד הלכנון ניתן לה, הדר הכרמל והשרון, המה יראו כבוד ד' - ישעיהו לה, ב)
- "**בואו וראו אין עמנו האהוב והיקר מחדש כנשר נעוריו**" (תהילים קג, ה)
- "**...אין מתרגל לזקוף קומתו כתמר**" (שיר השירים ח, ז)

פסוקי שיר השירים משולבים בנבואות ישעיהו

פסוקי שיר השירים משתלבים בפסוקי ישעיהו, מכיוון ששירת האהבה הגדולה מתארת לפי חז"ל

ביאור
ל"אורות התחיה"

אהבה מסותרת בחסדי האבות

אורות התחיה, משנה יד

הרב שלמה לוי

מנופי הארץ: עין גדי

גאולת דור אחרון

הדור האחרון השב הביתה אחרי אלפיים שנות גלות, אינו נגאל בגלל תורתנו ומצוותינו, אלא מפני שהקב"ה הוא אוהב האותנו "וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו בְּאַהֲבָה". אור האבות המאיר בנו בעת הזאת מרווה את צימאוננו הרוחני, ומחיה את הנפש הצמאה להדרכה ולהכוונה. תורת חסד של האבות יש בה את הכוח לפתח בנו את הרצון לקיים תורה ומצוות בשלימותם. כאשר מתגלה גדולה זו בעוצמתה הגדולה, היא מסלקת את האורות הקלושים שלנו שהם בבחינת "שרגא בטיהרא" (= נר בצהירים) היות ותורת האבות דבוקה במדרגה הגבוה ביותר.

בדרך זו מבאר הרב זצ"ל בספרו "אורות ישראל":

"הָאֲבוֹת מְשַׁפְּיעִים הֵם אֶת הַצַּד הַטְּבָעִי שֶׁבְּכַנְסֵת-יִשְׂרָאֵל, וּמִשָּׁה רַבְּנוֹ אֶת הַצַּד הַלְּמוּדִי. וְהֵם מְמַזְגִים זֶה בְּזֶה וּמְשַׁפְּיעִים זֶה עַל זֶה. וְלִעֲתִיד לְבוֹא יִתְחַבֵּר לְגַמְרֵי מִשָּׁה עִם הָאֲבוֹת, וְיִגְלֶה בְּמִשִּׁיחַ בְּצוּרָה כְּלוּלָה מְכַל, וְלִמְעַלָּה רֹאשׁ יִנְשֵׂא הַצַּד הַטְּבָעִי שֶׁבְּכַנְסֵת-יִשְׂרָאֵל, מִ"מַּחְשְׁבֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל קוֹדֶמֶת לְכָל", וְיִתְרָאֵה לְעֵין כָּל שֶׁהוּא שֶׁרֶשׁ כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וּכְפִי תִּגְבְּרֵת הַצַּד הַטְּבָעִי שֶׁבְּאִמָּה יִתְגַּדֵּל הָעֲנֵג שֶׁל תְּיִיָּה, וְהַקְדָּשָׁה תִּהְיֶה מְדֻשֶּׁנֶת נַחַת וְעֲנֵג לְאִין קִץ וְתִכְלִית, מֵה יִפִּית וּמֵה נַעֲמֵת אֶהְבֶּה בְּתַעֲנוּגִים"

(פרק ד משנה ט)

בדור בו אנו חיים, ישנה התעוררות לניצוץ הגדול המאיר מחיי האבות, הבקשה העמוקה

ושייחה זו היא מחיה דור אחרון בְּאַהֲבָה מְסֻתֶרֶת, בְּהַ מְתַגְלֶה הַתֵּכֵן הַכַּפִּיר שֶׁל "זוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת וּמְבִיא גוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה". נִדְחִים הֵם הָאוֹרִים הַקְּלוּשִׁים, "שֶׁרְגָא בְּטִיְהָרָא", הַחֲצֵפָא מְגַרְשֵׁת אוֹתָם וּבְתוֹכָהּ רוּחַ ד' נוֹסֶסֶת.

"שיחת עבדי אבות" של אליעזר עבד אברהם על עין המים בהיותו מחפש כלה עבור יצחק אבינו ע"ה, מאיר בה אור אלוהי עליון לאין ערוך. אור זה מאיר ומתגלה בסדר הגאולה של הבנים באחרית הימים. הדבקות והחיבור המלא לקדושה שהיה נוכח בחייהם של אבות האומה, ניצוץ ממנו מאיר את שמי חיינו יותר מכל לימוד השכלתי תודעתי אשר נתפס בכלי השכל.

אבות האומה הם הצד הטבעי של הסגולה הישראלית, בעוד שמשה רבנו הוא מוסר התורה בכתב ובעל פה, ההלכות והמסורת, האור - היינו האבות המתחברים, בכלי-המצוות משה רבנו. התורה ומצוותיה מחוברת ויונקת מטבע האבות, המיזוג הזה יצר את השלימות הישראלית בכל פרט ופרט.

האמירה: "דרך ארץ קדמה לתורה" מתבארת בכך, ש'אור האבות' יצר את היכולת לממש את הדביקות האלוהית לחיי העם, והאומה ופרטיה הם אשר יגלו את שלמות דבקותם באור האלוהי בצורה שלמה ומלאה "וְאֵתָם תִּהְיֶה לִי מִמְּלֶכֶת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ".

יותר עליונה ממדרגה למדרגה. ככל שנתכונן פנימה ונחשוף את התוכן העליון החי בתוכנו ונתחבר עליו, כך תגדל הוודאות הפנימית.

גְדוּלֵי קְדוּשֵׁי עוֹלָם יִכִּירוּ אֶת הָרִז וַיִּצְדִּיקוּ קֹדֶשׁ, הֵם, בְּתַמְתָּם הָעֲלִיּוֹנָה, יַחֲבְרוּ אֶת תּוֹרַת הַבְּנִים לְשִׁיחַת הָאֲבוֹת וְעַבְדֵיהֶם, וְתוֹרָה מְעַטֶּרֶת בְּכָל הוֹד וּבְכָל גְבוּרָה, בְּכָל חַן וּבְכָל תַּפְאָרָה, תִּתְגַּלֶּה לְהִיּוֹת לְעֹטֶרֶת צְבִי וְלְצִפִּירַת תַּפְאָרָה לְשֹׁאֵר עַמּוֹ.

הצדיקים הטהורים יודעים היטב מה המקור לרוחות הנושבות באומה, בחוכמתם ותמימותם הם מסוגלים, וגם יכולים, להשיב "את אור האבות על הבנים", את הרוח המיוחדת של האבות להחיות בנפשות של הבנים, ומתוך כך להחיות את עולם התורה והמצוות.

חֲזַקוּ אֵל תִּירְאוּ! אֹר מְשִׁיחַ מִתְנוּצֵץ, גְּאֵלַת עוֹלָמִים מוֹפִיעָה מִכָּל הַחַרְפִּים, מַחְשֵׁךְ הַרְשָׁעָה וְהַכְפִּירָה הַמְנוּגֶלֶת, הַבְּזוּיָה וְחִדְלַת אִישִׁים, בּוֹא יְבוֹא אֹר עֲלִיּוֹן, אֲשֶׁר יַעֲמִיד בְּמַרְחָב רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל וַיְרוּמֵם בְּכַבּוֹד קֶרֶן עִם יוֹדְעֵי אֱלֹהִיו, יֵאִיר אֹר עַל כָּל מַחְשָׁכִים וַיַּעוֹדֵד קְדִישֵׁי עֲלִיּוֹנִים בִּישׁוּעַת אִמְתָּ, רַק חֲסָדֵי אֲבוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכָל עֲנֵוֵי לֵב, אֲשֶׁר יִדְעוּ אִיךָ לְהִיּוֹת בְּעֵינֵיהֶם דְּכֵאִים וְגְבוּרִים יַחַד, אֱלֹהֵם אֲשֶׁר יִכִּירוּ אֹר הַתּוֹרָה הָעֲלִיּוֹנָה הַנוֹבְעַת מְשִׁיחָתָם שֶׁל עַבְדֵי אֲבוֹת, שֶׁהִיא גְּאֵלָתָם שֶׁל בְּנִים.

לחיות של קדושה אך מצד שני קיים הקושי הגדול להכיל את פרטי ההלכה למעשה.

הקדושה שבטבע, הנטייה הפנימית שבאה מעצמנו, לחפש את ריבונו של עולם, להתחבר אל הקב"ה, זו נקודה פנימית נסתרת, עלינו לחשוף אותה לאור הגדול הנמצא בתוך הכלים המצוות. הדור עוסק בתהליכים עמוקים וחשובים של שיבת עם ישראל לציון, ויש בו חלקים שאינם מזהים זאת כההליך של קדושה ומצווה ומשייכים ומזהים אותם עם ערכים אחרים.

הניצוץ האלוכי מתורת האבות

הרצון לשוב לארץ ישראל, לשוב לארצו שפתו לעצמו, להיות בן חורין, הוא תהליך של חלק מאותו ניצוץ אלוהי הבא מתורת האבות הנובע והמתגלה בחיי הבנים בדורנו. ככל שמגמה זו של הזדהות עם החופש הפנימי תגדל, כי אז יתעצם החיבור לתורה ומצוות מתוך בחירה וחירות.

עניינו של דור הגאולה, להגיע למדרגת ה"ישר" שהינו בריא מבחינה רוחנית ושואף לקיים תורה ומצוות לאמתו כפייה אלא דווקא מתוך חירות. השאיפה לבקשת ד', לבקש את ד' ומתוך כך לעלות בוודאות

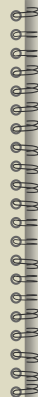
קדושת הציבור

"כל מה שהאדם מתעלה יותר בצורתו הרוחנית, מרגיש הוא יותר את הערך הגדול של הרבים,

הציבור מתחיל להיות חי בתוכיותו, בלבבו ועומק רצונו הוא מרגיש את הצרכים הרבים של הציבור, את גודל הערך של החיים המפעמים בכללות הציבור..."

ואז הרי הוא מתעלה להיות מנהיג ציבורי אידיאלי, מחשבותיו מתקדשות בקדושת הרבים, ומוסרו מתעלה להיות צדיק לרבים".

(אורות הקודש ג, עמ' קנ"ה)

בעלי הנסתר והנגלה

מערכת חכמת הקודש,
אורות הקודש, פרק כד.

אלדד פרי

נסתרות ונגלות

וביסוד הדבר מוכרחים אנו לומר, שיש איזה עשירות מיסתית אצל **בעלי הנגלה**. שהיא גורמת להם שאינם צריכים לעיבוד של תוכנים רוחניים אציליים, מפני שכבר יש בתוכיותם ענין המספיק מסוגו של רעיון נאצל. השובע הזה מביא להם פעמים בחילה בכל העניינים הנסתרים, ולהפך המה בעצמם מוצאים מחסור גדול בידיעות פרטיות מעשיות, ודרכי חייהם נעשים ממולאים מכשולים כפי חסרון ידיעתם, וזהו הדבר הדוחף אותם להיות מרבים בהויות ודקדוקי עשיה".

החלוקה בין תוכן המצווה למקור העליון שלה, איננה קיימת באמת. הכל מאוחד. מחשבת ישראל, ישראל, ובני ישראל - אחד הם. ככה גם מחשבת התורה, שורשה העליון שמעל למילים, שורשה התחתון שיוצא מהאותיות הכתובות והמצוות המעשיות - אחד הם.

אם ככה מהיכן היא החלוקה בין קבלה לפשט? בין סוד לנגלה? ממקורות אנושיים בלבד!

ישנן נפשות שמשיגות את כלל הרגש הרוחני שהן זקוקות לו על מנת להתחבר אל הקודש ולחיות אותו, מהצד הנגלה של התורה. לבין דורנו כמעט שהדבר לא מתקבל על הדעת. אך מסתבר, כי בגלות, הקב"ה הוריד לעולם בעיקר נשמות ששייכות לרגש העדין הזה. עצם השאלות הגדולות אודות מקור הדברים יוצר אצלם סלידה. יש להם את כל התוכן הרוחני לו הם זקוקים מלימוד ההלכה ועיסוק הפרקטי. בשל כך הם עוסקים בנגלה לבדו.

הגענו לשני הפרקים האחרונים בסדר השני, שנושא את השם: "איחוד הנסתר והנגלה". מאליה עולה השאלה, הרי דברי הרב זצ"ל כל כך מתבקשים, אם כן כיצד שמו רבים וגדולים את כל כובד משקלם רק על הצד הנגלה של התורה? כיצד שקעו הם בחיבורים תורניים שיוורדים לפרטי פרטים של ההלכה, תוך התעלמות מוחלטת מרצון הנפש להסבר שורשי העניין, כאשר הם מפטירים שהם לא עוסקים בנסתר, או כלשונם: "אין לנו עסק בנסתרות?"

אמנם כבר הסברנו בעבר כי מיום שחרב בית המקדש נסתתמו מעיינות הנבואה ועם ישראל התרכז בלימוד ההלכה. אך עדיין לא ברור כיצד ניתן לחלק בין המהות של המצווה, התוכן הרוחני העליון היוצר אותה, לבין העיסוק בפרקטיקה של המצווה.

"התוכן המחלק את הנגלה מהנסתר, בתורה, ובכל החכמה בכלל, הוא מפני התכונות המחולקות של בעלי ההכרות.

האיש שהוא מוכן לנגלות איננו צריך להשלמת אישיותו לכל חזיון מיסתי. עדינות נפשו ומוסריותו משתלמות על פי אותן הקליטות של הרוחניות שהן נקלטות מכל הכרה גלויה. ואם בישראל ובן תורה אנו עסוקים, נשמתו הישראלית משתלמת יפה, בחוש פנימי, על ידי ההצטברות של ידיעות שמצטברות בקרבה. והוא עושה לה מהן תוכן רוחני עשיר.

ולעומתם:

וזו שטרם יצאה אל האור, השיב הרב תשובות רבות בעולם ההלכה תוך הפגנת בקיאות נדירה בכל חלקי התורה. עצם גדלותו בתחום ההלכה, הקנה לו את החשש של אנשי הישוב הישן לצאת נגד גדולתו בתורה, וכך ניצלה ונשתמרה תורת הרב מפני מיעוט קנאי שרדף אותו על אף גדלותו שאינה נתונה במחלוקת.

"ואחר שהם מוציאים חזיון מורכב זה מן הכח אל הפועל, אחרים כבר יכולים לקבל מן המוכן, ומתהווה כמו יצירה נפשית קבועה, במשך הדורות, לתפוש את המקצעות החלוקות וההפכיות הללו יחדיו, ואז באמת מתגלה כח יצירה כפול. וחכמות בחוץ תרנה, בכפלים. לתושיה, בתעלמות חכמה, כתב חזון ובאר על הלחות".

דוגמאות מהרב הנזיר

בשיעורו מיום ט"ו תמוז, התשכ"ד, הביא הרב הנזיר דוגמאות לגדולי ישראל שאיחדו בתוכם את שתי התכונות, הנסתרות והנגלות כאחד, ללא סתירה וללא הבחנה אמיתית ביניהן.

רס"ג - רבינו סעדיה גאון (דתרמ"ב - דתש"ב);
882-942 לספירה. רס"ג הוא דמות מופתית משום שהיה גדול גם בהלכה, גם בפרשנות התורה שבכתב ושבעל פה, גם בפילוסופיה וגם בקבלה. ספרות ההלכה שלו כוללת את 'ספר הירושות' 'ספר השטרות' ועוד; הוא כתב פירוש על הש"ס והמשניות שאבד, וכן את 'סדר העיבור'; כמו כן היה מחלוצי הפילוסופיה היהודית בין היתר בספרו המפורסם 'האמונות והדעות'; היה גם מקובל גדול וכתב פירוש על 'ספר יצירה'. זה לא המקום להרחיב בכך, אך יש להזכיר פה כי רס"ג היה הראשון שאמר ש-"לא יהיה מקום ריק ממנו" (האמונות והדעות, מאמר שני, פרק ג'). הדבר הוא אימוץ דברי ר' יהושע בן קרחה במדרש שאין מקום פנוי מהקב"ה, אפילו הסנה שנגלה בו למשה (שמות רבה, ב, ה). הדבר קיבל ביטוי תיאולוגי משמעותי רק לאחר כמה מאות שנים עת התפרסם ספר הזהר, שם נטבע הביטוי: "לית אתר פנוי מינה...איהו ממלא כל עלמין" (זהר, ח"ג, דף רכה).

"בעלי הנסתר הם להפך מזה, הם מוציאים בעצמם סיפוק ביחס להגלוי, הדרך המעשית כמו ישרה לפניהם, הספקות נפתרים אצלם בלא לאות, בעת המאורע, והתוכן הצנוע, הרוח המסתורי הוא אצלם מלא תביעות על שכלולו. הם מרגישים מין רעבון נורא וצמאון אדיר לציורים כמוסים ונעלמים, והשאלות רמות הערך, העולות ברום התעלומה, אינן נותנות להם מנוחה, ולוחצות אותם שיתעסקו תמיד בפתרון, ולפחות בפרטיהן וארחות ציורן".

כנגדם, יש נפשות שדורשות את ההפך. הצד המעשי בלבד מדכדך אותן והן דורשות גדולה ושגב. המעשה כשהוא מנותק מן ההסבר כיצד הוא פועל בעולמות העליונים, גורם להם להרגיש בקטנות. את צימאון הנפש משיגים אותם אנשים רק בסוד הכמוס אשר מאחד את המציאות ונותן את התמונה הכוללת.

"חזיון בלתי מצוי הוא לראות אדם שהדרישה של הנגלה והנסתר יחד תהיה בו במילואה, תמיד יש איזה ניגוד מזה לזה. רק אם האדם נמשך אחר הסביבה ורואה את הטוב והיקר שסגלו להם שני הצדדים בעבודתם, באה אליו כמו קנאת סופרים אבירה, וחפץ הוא להיות משביע עצמו בשתי המדות, שעל פי רוב פוגש הוא מעצורים על דרכו, ומכל מקום מתאמץ הוא להתגבר עליהם.

האנשים הללו הנם תמיד עמוסים במשא גדול, של דעת מכאבת, ומכל מקום הם מביאים הרבה טובה לעולם, שסוף כל סוף מהוים הם בפרי רוחם עולם חדש, שהשמים והארץ נושקים זה לזה".

מעטים מאוד הם אנשים הנמשכים אל הנסתר והנגלה באותה מידה ומשקיעים את כוח לימודם בשניהם יחד. למעטים אלה קורא הרב "עולם חדש" כאלה שבחיהם מחברים "שמים וארץ".

כזה כמוכן היה הרב זצ"ל. לצד חיבוריו העצומים בתורת הסוד על דרך הנגלה, שימש הרב כאחד מגדולי הפוסקים במחצית הראשונה של המאה הקודמת למנינם. לצד ספרי האורות, והספרות הענפה האחרת, זאת שיצאה לאור

אשכנז. ספרו 'המפה' על השולחן ערוך, או מה שאנו מכירים יותר כמה שמופיע בכתב רש"י לאחר ההלכות בגוף הספר 'שולחן ערוך', מהווה את הסמכות העליונה לפסיקת ההלכה אצל עדות האשכנזים. הרמ"א חיבר את הספר 'תורת העולה' שם בהתפלמסות בין הקבלה והפילוסופיה עוסק הוא בשאלות היסוד של השמות והכינויים האלוהיים וכן בנושאים נוספים מצד הנסתר. ידע פילוסופיה ואף ציטט את אריסטו בתשובותיו. בצד הדומה שבין הקבלה לפילוסופיה (היו עוד מקובלים שכתבו רבות על כך) מגשר הוא בין הרמב"ם למקובלים.

הגאון מווילנה - רבי אליהו בן שלמה זלמן (הת"פ-התקנ"ח; 1720-1797 למנינים).

הליטאים קוראים לו 'הגאון מווילנה' אבל הרבה קוראים לו 'הגאון החסיד'. קשה לתמצת את כתביו של הגאון. הכתבים כוללים פירושים למשניות, לתלמוד הירושלמי, למדרשי האגדה, לחלקים בזהר, לספרא דצניעותא (פירוש מקיף ומפורסם), הגהות על התלמוד הבבלי, ביאור על כל ארבעת חלקי השולחן ערוך ועוד הרבה.

ה-'חפץ חיים' ומרן הרב זצ"ל - בתחתית הרשימה החלקית מאוד (המובאת כרונולוגית), מביא הרב הנזיר את ה-'חפץ חיים' (רבי מאיר הכהן מראדין; **התקצ"ט-התרצ"ג; 1839-1933 למנינים**) שעל אף וטען שהוא אינו מקובל הרי שהיה בקיא עד למאוד בחכמת הקבלה. הרב הנזיר למד בצעירותו אצל החפץ חיים ומרן הרב זצ"ל והחפץ חיים העריכו מאוד זה את זה. יש לרשימה נכבדה זו עוד רבים וטובים ואלה הובאו כדוגמה.

הרמב"ם - רבינו הגדול משה בן מימון (דתתצ"ח-דתתקס"ה; 1135-1204 למנינים).

הרמב"ם בצעירותו כתב את הספר 'מילות ההגיון' וכן את מפעלו הענק פירוש המשניות. לצד חיבורים שחיבר בספרי רפואה, חיבר גם את החיבור ההלכתי היהודי המקיף ביותר לאחר חתימת המשנה - 'משנה תורה' וכן כתבים בפילוסופיה יהודית שהמפורסם שבהם הוא ספרו 'מורה נבוכים'. אצל הרמב"ם הסוד מצוי בתוככי השכל האנושי ועל כן בכתביו הפילוסופיים מצויים גם סודות התורה, 'מעשה בראשית' ו-'מעשה מרכבה' כלשונו. ישנם נושאים רבים בהם הרמב"ם פירש סודות כפי שמסבירה חכמת הקבלה וזאת על אף ולא היה 'מקובל', ובמובן מסויים התנגד ללימוד הקבלה.

רבי יוסף קארו - מרן של כל ישראל (הרמ"ח-השל"ה; 1488-1575 למנינים).

של מרן לארץ ישראל (ואגב, זו העלייה הראשונה של קהילה לארץ ישראל לשם תחילת גאולת ישראל ועצמאות מדינית) היא התגלות 'מגיד' מגרונו, בעת לימוד ליל חג שבועות בהיותו בטורקיה; כידוע, למרן נגלה מגיד משמים ופתר עבורו בעיות מורכבות. תוצאות התגלויות אלה קובצו בספר 'מגיד מישרים'. מלבד זאת היה מרן מגדולי ישראל שבכל הזמנים בתחום ההלכה. ספריו 'בית יוסף' ו-'שולחן ערוך' מהווים עד יום את ספרי היסוד ללימוד ההלכה היהודית.

רבי משה איסרליש- הרמ"א (הר"צ-השל"ב; 1530-1572) היה גדול הפוסקים בארצות

יגיעת התורה ומרגוע

"יגיעת התורה והחכמה, שהיא דורשת מרגוע, המרגוע איננו רק דבר שבהכרח, כי אם דבר יסודי.

השכל בפנימיותו צריך להתאמץ במקורו, מה שהלימוד בצלליו מעיב את אורותיו, ובאה המנוחה ההפסקית ומביאה את אותו האור המבריק על הענינים, יפיץ ענן אורו"

(שמונה קבצים, ו, צה)

פוסט מודרניזם

(חלק ג)

הרב אורי שרקי

העולם, לא היה מקום לבראו מחמת שהיה הכל אין סוף.

“לא היה מקום לבראו” - ריבונו של עולם הוא הכול; אלוהים הוא המציאות המוחלטת, וכיוון שכך אין מקום למשהו אחר. ואם אין מקום למשהו אחר, העולם אינו יכול להתהוות. לפי זה יש שתי אפשרויות: או שיש אלוהים ואז אין עולם, מה שמכונה ‘אקוסמיזם’; או שיש עולם ואז אין אלוהים, שאם לא כן העולם לא היה אפשרי - וזהו ה’אטיאיזם’. היהדות שוללת את שתי העמדות האלו ואומרת שהקב”ה ברא את העולם. הכיצד? אומר רבי נחמן:

על כן צמצם את האור לצדדין, ועל ידי הצמצום הזה נעשה חלל הפנוי.

מהו “חלל הפנוי”? האפשרות, ההזדמנות, שניתנת ליש אחר להיות.

ובתוך החלל הפנוי הזה, נתהוו כל הימים והמדות שהם בריאת העולם (כמו שכתוב בעץ החיים בתחילתו). וזה החלל הפנוי היה מכרח לבריאת העולם. כי בלתי החלל הפנוי, לא היה שום מקום לבריאת העולם כנ”ל. וזה הצמצום של החלל הפנוי, אי אפשר להבין ולהשיג, כי אם לעתיד לבוא. כי צריך לומר בו שני הפכים, יש ואין. כי החלל הפנוי הוא על ידי הצמצום, שכביכול צמצם אלקותו משם, ואין שם אלקות כביכול, כי אם לא כן אינו פנוי, והכל אין סוף, ואין מקום לבריאת העולם כלל.

עד כאן מובאים הדברים בשם האר”י בעץ החיים, ותורת החסידות מוסיפה ואומרת:

בפעם שעברה הסברנו את העיקרון, שככל שהמקור עליון יותר כך ההופעה נחותה יותר. אזי אם כן, האם ניתן לומר שמחשבות הנובעות ממקום שהוא למעלה מן המחשבה, ממקור גבוה יותר, אמורות להיות אוויליות לחלוטין? עלינו לברר זאת לעומק.

סוד החלל הפנוי

כדי לברר זאת עלינו להיכנס לסוגיות עמוקות יותר שמקורן בתורת הקבלה. נתבונן בתורה סד ‘בא אל פרעה’ מליקוטי מוהר”ן לרבי נחמן מברסלב (פסקה א):

כי השם יתברך מחמת רחמנותו ברא את העולם, כי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם על מי היה מראה רחמנותו.

המילה ‘רחמנות’ היא מלשון ‘רחם’. התפקיד של הרחם הוא נתינת מקום בתוך הגוף למישהו אחר. בתוך הרחם של האישה צומחת אישיות נוספת. אם כן, ריבונו של עולם רצה לתת מקום למישהו אחר, וזה נקרא רחמנות.

ועל כן ברא את כל הבריאה מתחלת האצילות, עד סוף נקדת המרכז של עולם הגשמי, כדי להראות רחמנותו. וכאשר רצה השם יתברך לברא את

1. “ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתני אלה בקרבו ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתני אשר שמתי גם ידעתיכם כי אני ה'... הנני מביא מחר ארבה בגבולך” (שמות י, ד, ז).

בא ממותרות ופסלת ידועה של הקדשה, וכן כשוף בא ממותרות ופסלת ידוע. ועל כן מי שנופל לאפיקורסית הזאת, אף שבודאי צריך לברך ולהמלט משם. אך אף על פי כן מי שנופל לשם, אפשר לו למצא הצלה לצאת משם. כי יוכל למצא שם את השם יתברך, אם יבקשהו וידרשהו שם. כי מאחר שהם באים משבירת כלים, יש שם כמה ניצוצות הקדשה, וכמה אותיות שנשברו ונפלו לשם כידוע. ועל כן יוכל למצא שם אלקות ושכל, לישוב הקשיות של האפיקורסית הזאת הבא מחכמות חיצוניות, שהם באים ממותרות משבירת כלים,

רבי נחמן אומר לנו שישנם כמה ניצוצות בתוך הטומאה: "יש שם כמה ניצוצות הקדושה" וניתן למצאם כמו שנאמר: "ועבדתם-שם אלהים מעשה ידי אדם: עץ ואבן אשר לא-יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחן. ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת: כי תדרשנו ככל-לכבך ובכל-נפשך" (דברים ד, כח-ט). כלומר האלוהות נמצאת גם שם, במעמקי הקליפות.

כי יש שם חיות אלקות, הינו שכל ואותיות שנשברו ונפלו לשם. ועל כן האפיקורסית הזאת יש עליה תשובה, ועליו נאמר ודע מה שתשיב לאפיקורוס:

האפיקורסות הזו היא אפיקורסות של הרשע.

אבל יש עוד מין אפיקורסית, והם החכמות שאינם חכמות. אלא מחמת שהם עמקים ואינם משיגים אותם, ומחמת זה נראים כחכמות. כמו למשל כשאחד אומר סברא שקר בגמפ"ת [גמרא, פירוש רש"י, תוספות], ומחמת שאין למדן לישוב הקשיא שבא על ידי סברא זו, על ידי זה נדמה שאמר סברא וחכמה גדולה, אף שבאמת אינו סברא כלל. כן יש כמה מבוכות וקשיות אצל המחקרים, שבאמת אינם שום חכמה, והקשיות בטלים מעקרא. אך מחמת שאין בהשכל אנושי לישובם, על ידי זה נדמים לחכמות וקשיות.

מדובר בפילוסופיה מגוהצת, מבריקה מאוד, אבל חסרת תוכן ומלאה בכשלים לוגיים, כמו למשל, הפוסט מודרניזם. הפוסט מודרניזם טוען שאין ערכים. אבל הקביעה שאין

אבל באמת לאמתו, בודאי אף על פי כן יש שם גם כן אלקות,

שלא כמו אצל האר"י, יש נטייה כללית בתורת החסידות להתעלם מהצמצום.²

כי בודאי אין שום דבר בלעדי חיותו. ועל כן אי אפשר להשיג כלל בחינת חלל הפנוי, עד לעתיד לבוא.

שני מיני אפיקורסות

עתה נכנס רבי נחמן לעומק הדברים (פסקה ב):

ודע, שיש שני מיני אפיקורסית [אפיקורסות]. יש אפיקורסית, שבא מחכמות חיצוניות ועליו נאמר (אבות פרק ב): 'ודע מה שתשיב לאפיקורוס', כי האפיקורסית הזאת יש עליה תשובה,

"דע מה שתשיב את האפיקורוס" - אפשר להשיב את האפיקורוס בתשובה. מבאר הרב יהודא ליאון אשכנזי, שצריך להשיב לאפיקורוס, להשיב אותו בחזרה אל עצמו. האפיקורסות הזו נובעת מסולם ערכים מעוות. סולם הערכים של האפיקורוס זהה על פי רוב לזה של המאמין, רק שהערכים נתונים בסדר אחר. לכן פשוט צריך להראות לו את הסדר הנכון - לא מתוך התנגדות אלא ע"י הסכמה כללית לערכים המשותפים. האפיקורסות הזו, אם כן, יש לה תשובה.

כי זאת האפיקורסית בא מחכמות חיצוניות, שהם באים ממותרות, מבחינות שבירת כלים. כי מחמת רבוי האור נשתברו הכלים, ומשם נתהוו הקליפות כידוע. וחכמות חיצוניות באים משם, הינו משבירת כלים.

הכלים הם ערכים. הערכים נשברו, וצריך להדביק חזרה את השברים.

ממותרות פסלת הקדשה. כמו אצל האדם, יש כמה מיני מותרות ופסלות, כגון צפרנים ושער וזעה, ושאר פסלות ומותרות, כן כל חכמה חיצונית

2. נציין כי יש מחלוקת בין רבי משה קורדברו לבין האר"י בשאלה אם הצמצום הוא ממשי או לא. הנטייה הכללית בתורת הקבלה של הרמ"ק היא פנתיאיסטית, בניגוד לתורת האר"י הטוענת כי יש ממשות לעולם, ושבעולם אין אלוהות. המתנגדים הלכו לפי האר"י והחסידיים לפי הרמ"ק.

קדם-ערכי. יוצא לפי זה, שמי שאומר שאין ערכים, יש לו אינטואיציה של החלל הפנוי שקדם לעולמות; משם זה בא, ומשום כך קשה כל כך להילחם באפיקורסות הזו, שכן היא מגיעה ממקום גבוה מאוד.

לכן אומר כאן רבי נחמן:

וְעַל כֵּן אֵלֹהֵי הַקְּשִׁיּוֹת הַבְּאִים מִשָּׁם, מִבְּחִינַת חֲלָל הַפְּנוּי, אֵי אֶפְשֶׁר בְּשׂוּם אִפְּן לְמַצֵּא לָהֶם תְּשׁוּבָה הֵינּוּ לְמַצֵּא שֵׁם אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אֵלֹהֵי הָיָה מוֹצֵא שֵׁם גַּם כֵּן אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אִם כֵּן לֹא הָיָה פְּנוּי, וְהָיָה הַכֹּל אֵין סוּף כְּנ"ל.

ואם היה הכול אינסוף, העולם היה מתבטל. לכן חשוב שתהיה אפיקורסות כזו בעולם שמקורה מן החלל הפנוי, זה תנאי לקיומו של העולם.

וְעַל כֵּן עַל הָאֶפִיקוֹרְסִית הַזֹּאת, נֶאֱמַר (משלי ב): "כֹּל בְּאֵיהָ לֹא יִשׁוּבוּן". כִּי אֵין שׁוּם תְּשׁוּבָה עַל הָאֶפִיקוֹרְסִית הַזֹּאת, מֵאַחַר שֶׁבֵּא מִחֲלָל הַפְּנוּי שְׁמִשָּׁם צִמְצַם אֶלְקוּתוֹ כְּבִיכּוֹל.

אם כן, יש שני סוגי אפיקורסות: זו הבאה משבירת הכלים וזו הבאה מהחלל הפנוי. על הראשונה יש תשובה, ועל השנייה אין תשובה.

וכפי שאמר רב נחמן בסוף פסקה א: למרות שלא ניתן להבין, לעתיד לבוא יבינו - "ועל כן אי אפשר להשיג כלל בחינת חלל הפנוי, עד לעתיד לבוא". ומכאן שע"פ האמונה של עם ישראל ריבונו של עולם נמצא גם היכן שהוא לא נמצא. כך שבניגוד לאמרתו המפורסמת של הרבי מקוצק, שאלוהים נמצא היכן שנותנים לו להיכנס, אומר רב נחמן: אלוהים נמצא בכל מקום, ובמיוחד במקומות שבהם הוא לא נמצא; דווקא שם הוא נמצא מאוד. זוהי אמונה פרדוקסאלית. כמו כן אומר רבי נחמן במקום אחר, שאלוהים שאין עליו קושיות זה אלוהים קטן, כי הוא נמדד לפי הכלים של ההכרה האנושית. בפעם הבאה נמשיך בביאור העניין.

ערכים היא בעצמה קביעה מודרנית, לא פוסט מודרנית, שכן היא באה בשם איזושהי ודאות. הטענה שאין משמעות נאמרת מתוך ודאות, והאמירה הוודאית הזו היא כבר נטייה מודרניסטית. יש אפוא כשל לוגי פנימי בתוך האמירה הזו.

ז'אן-פול סארטר, האקזיסטנציאליסט הידוע, סיפר שהוא גילה מה זה הקיום (אקזיסטנציה) כאשר ישב על ספסל בגינה ציבורית בפרז' שהיה לידו עץ. התבוננתי בעץ, הוא אמר, והייתה לי התגלות - הבנתי מה זה הקיום! מה הוא הבין? שיש עצם הקיום של העץ; שהגוש השמנוני, האבסורדי וחסר המשמעות הזה, שגם מוגדר כמשאבה של מינרלים - לאמיתו של דבר אינו משאבת מינרלים. 'הדבר' הזה שהוא פגש ישירות, זה הקיום, וכל ההסברות לקיום, הכוללות את הסיבה הראשונה, חסרות רלוונטיות ביחס לקיום. אלא שאמירה זו איננה ניתנת לרדוקציה, לכל חשיבה רציונאלית, ולכן גם אי אפשר ליישב אפיקורסות שכזו. ונבאר את הדברים:

שבירת הכלים נמצאת בתוך הקיום, והחלל הפנוי - מחוץ לקיום. התחושה של המעבר, הסכנה של אובדן היש, ההתנדנדות בין היש לבין האין, כל זה נמצא בגבול שבין העולמות - בין שבירת הכלים ובין החלל הפנוי. בספרו 'היש והאין' (L'Être et le néant) מבטא סרטור את תחושה הקיום, כתחושה מתמדת של פחד מאובדן - האדם אינו יודע אם הוא ביש או באין, אם הוא קיים או לא קיים.

וּבְאֵמַת אֵי אֶפְשֶׁר לִישֵׁב אֵלֹהֵי הַקְּשִׁיּוֹת, כִּי אֵלֹהֵי הַקְּשִׁיּוֹת שֶׁל אֶפִיקוֹרְסִית הַזֹּאת, בְּאִים מִחֲלָל הַפְּנוּי, אֲשֶׁר שֵׁם בְּתוֹךְ הַחֲלָל הַפְּנוּי אֵין שֵׁם אֶלְקוּת כְּבִיכּוֹל.

שואל רבי נחמן מברסלב: מנין באות הקושיות? ועונה: מהחלל הפנוי. ריבונו של עולם קבע ערכים, אבל לפני שהוא קבע אותם לא היה ערך המודד את הערכים. כלומר לפני כל מערכת ערכית צריך להניח איזה חלל פנוי

ביאור
ל"מידות הראיה"

דמיונות באמונה

מידת האמונה, פיסקה יד

הרב יצחק חי זאגא

הדמיון משמש בתפקיד של ממסר בלבד. בדמיונות הקדושים, שוכנת כנשמה בגוף, הארת האור העליון הבלתי נתפס, והוא המאיר אלינו באמצעות הדמיון. אך תמיד יש לזכור, כי הדמיון אינו אלא הדמייה מסבירה בלבד ולא עצמות האלוק. כדברי משורר 'שיר הכבוד':

'אספרה כבודך ולא ראיתיך, אדמך אכנך ולא ידעתיך, בידי נביאיך בסוד עבדיך דימית הדר כבוד הודך.. דימו אותך ולא כפי ישך, וישווק לפי מעשיך, המשילוך ברוב חזיונות הנך אחד בכל דמיונות, ויחזו בך זקנה ובחרות ושער ראשך בשיבה ושחרות, זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב, כאיש מלחמות ידיו לו רב...'

דימו אותך - ולא כפי ישך, פעם זקן ופעם בחור, הכל לפי ההתגלות בה מתגלה אלינו האלוק. אך הוא עצמו נשאר תמיד מעל לכל דמיון ותפיסה. **אדמן אכנך ולא ידעתיך..**

עבודה דמיונית נכונה

כמה פעמים צריכים לכפור בדמיונות, כדי שיהיה עומד על מצב שלם באמונה. ולפעמים לא יוכל להעמיד בקרבו את מצב האמונה אם לא שילביש אותה בדמיונות, ומשקל זה מסור ללב חכם אשר ידע עת ומשפט לקרב ולרחק.

נמצינו למדים כי 'עבודת האמונה' בנויה אם כן משתי תנועות הפוכות: מחד - כפירה בכל דמיון, ומאידיך - הלבשה דמיונית. מחד - בירור שכלי טהור וחד משמעי, שהאלוק הוא מעל לכל תפיסה והשגה, אינו נתפס בשום שכל מוגבל, ואף לא בשום דמיון. אך מאידיך - הלבשה דמיונית המאפשרת לאדם לעכל את מציאותו ולהתחבר אליו באמצעות תורתו ומצוותיו.

יד. כמה פעמים צריכים לכפור בדמיונות, כדי שיהיה עומד על מצב שלם באמונה. ולפעמים לא יוכל להעמיד בקרבו את מצב האמונה אם לא שילביש אותה בדמיונות, ומשקל זה מסור ללב חכם אשר ידע עת ומשפט לקרב ולרחק.

תפקיד הדמיון

הדמיון הוא צייר. הוא אשר מאפשר לשכלנו לחשוב על דברים שאינם מול עינינו. לולא הדמיון כי אז לא היינו מסוגלים לחשוב על דבר שאינו בטווח ראייתנו או לפחות בזכרוננו. זה פירושה של השאלה התלמודית הנשנית שוב ושוב, 'היכי דמי?', כלומר: איך הדמיון? צייר לי את הציור המדויק כדי שאוכל לחשוב ולנתח את עניינה של ההלכה.

במובן זה, הדמיון הוא "הצל" של השכל, אבל יש פעמים בהם הוא גם עולה אל מעל השכל, ומשמש את הנביאים בהשגותיהם הבאות מעולמות אלוקיים רחוקים. 'כלי הרכב' להסעת החזיונות האלוקיים הוא הדמיון, כמאמר הנביא "...ובידי הנביאים אדמה" (הושע יב, יא) אז עולה הדמיון מעל השכל, לא מצד עצמו אלא בשל היותו כעין חומר המקבל הארה מאור עליון. ככלי רכב שחשיבותו בשל הנוסע החשוב היושב בו. בדרך זו ביאר מרן הרב כדלקמן

הדמיון הוא הצל של השכל, ולפעמים הוא למעלה מהשכל, לא מצד עצמו, כי אם מפני שהוא כעין חומר מקבל הארה מאור עליון. ויש לפי זה שתי סגולות מיוחדות בדמיון, שדינם חלוק, סגולת צל השכל שבו, וסגולת קבלת ההארה שבו. (אורות הקודש א, הגיון הקודש (ד).

על פי דברים קדושים אלה, תפקיד הדמיון לקרב את האלוקים, הבלתי נתפס, לתפיסתנו המוגבלת.

את דרכם, עד שזורה שמש של בעל שכל כביר, חמוש ביושר לבב, שמורה לרבים את הכבוד הראוי גם לדמיונות הקודש, ומראה את יחושם אל האושר העליון שבצחצחות הנצחיות... (קובץ א' ר')

מִן הרב מלמדנו כי עלינו להיות זהירים בכבודם של הדמיונות הקדושים שבתורת הקבלה. אם עצים ואבנים של הקדש יש לכבד, כל שכן דמיונות אלה. גם אם ישנן תקופות שהמון העם בשל חוסר ידיעה לזלזל בדמיונות קבליים אלו, יבא בעל שכל כביר, ויורה לרבים את השימוש הנכון בדמיונות הקדושים האלה, אשר האושר העליון של אור האינסוף גנוז בתוכם, ועל ידם יוכל האדם להתחבר אל מקור חייו.

ועוד מסביר מִן הרב, כי אי שימוש בדמיונות הקדושים במקום שהאדם זקוק להם, מתוך חשש מהגשמה, יביא נזק גדול יותר מאשר ההגשמה בעצמה. משום שכל החיסרון בהגשמה הוא הגבלת מציאות האלוקים, ואם בגלל אי השימוש בדמיונות הכשרים, יבוא האדם למצב בו לא יהיה מסוגל לקלוט את מציאות ד' בכלל, הרי הנזק שבהתרחקות מהדמיונות הקדושים, יהיה גדול בהרבה מנזקי ההגשמה.

החסרון שיש בהתארת ההגשמה באלהות איננו מצד ההגשמה עצמה, אלא מצד ההעדר הנמצא בהכרח בכל המתגשם. ואם ע"י הרחקת ההגשמה יתרחק ציור המציאות, וירשם תוכן ההעדר יותר ממה שההגשמה כוללתו, אז ראויה היא ההגשמה לבא בציורים רבים כדי להציל את המודרכים מתכונת ההעדרים... (קובץ ח, קכט)

עיקר חסרון ההגשמה, בהעדר האלוק מאזור ההגשמה, בשל היות הגשמיות חסרה ומוגבלת. אך אם גורם הדבר שנימנע מהגשמה בדרך לימודנו, וננסה לצייר את האלוק בציור רוחני בלבד, נבוא למסקנה של העדר האלוק, הרבה יותר מאשר לו הגשמנו...

אם ננקוט בדרך החכם הפילוסוף בספר הכוזרי, הקובע כי האלוקים נעדר מעולמנו, ומציאותו אינה משגיחה ואינה מתחברת לעולמנו, הרי **טוב יותר להשתמש במשלים הגשמיים**, כדי להציל את הלומדים מהעדר גמור של מציאות האלוק בתפיסתם.

הרחקת המשלים הגשמיים שבקבלה, על מנת להינצל מהגשמה, עלולה לעלות במחיר גבוה בהרבה, עד לכדי אי יכולת ציור מציאותו של האלוקים בקרבנו. אשר על כן, הדמיונות הקדושים של המסורת והקבלה, הכרחיים לכניין האמונה ולהתקרבות אל ד'.

מִן הרב מלמדנו, שלפעמים נמצא האדם במצב שעליו לכפור בדמיונות מכל וכל, כדי להעמיד את אמונתו על השלימות הראויה, ולפעמים לא יוכל להעמיד בתוכו את מצב האמונה, אם לא שילביש אותה בדמיונות. משקל זה, ההחלטה מה נכון כעת לחיזוק והשלמת האמונה לפי מצבו של האדם, האם לדמיין או לכפור בדמיונות, משקל זה אם כן מסור ללב חכם, אשר ידע עת ומשפט, מתי יש לקרב את הדמיונות ומתי להרחיקם.

חשוב להדגיש שלא כל הדמייה מותרת אלא רק דמיונות המסורים לנו בתורת ישראל, כמו המשלים הגשמיים שבתורת הקבלה. **דמיונות אחרים אסורים הם לחלוטי חלוטין**, והרי הם בבחינת דמיונות עגל הזהב.

וכך גער מִן הרב, במי שצייר דמות אדם בלימוד חכמת הקבלה (אגרות הראיה חלק א קלג)

"בערך אדם קדמון. נבהלתי לראות, איך ציירו צורה גשמית למושג א"ק של הקבלה, שהוא רק מושג מטפיזי על דבר השכל האלהי.. אלה הדברים כשהם יורדים לשדרות של הלומדים ההמוניים מביאים היוק רב, ומאפילים את זוהר אור האמונה הטהורה של היהדות.."

המשלים הגשמיים

הכפירה בדמיונות כדי לשמור על טהרת האמונה היא מובנת מאד. השאלה היא, מדוע בכלל להשתמש בדמיונות גשמיים לשם התקרבות אל האלוקים? בעניין חשוב זה כותב מִן הרב זצ"ל:

"יראה של שטות היא מה שמתיראים מהמשלים הגשמיים שברזי תורה. הלא יודעים אנו ברור, שכל אלה אינם פוגמים מאומה את היסוד המאיר של טהרת אמונת אל אחד, ב"ה, אלא הם מוסיפים בנו אור ובהירות להבנה, וכשרון הסתגלות לאורה האלהית" (אורות הקודש חלק א, חכמת הקודש עמ' 10)

הנה כי כן, תפקיד הדמיונות הקדושים, להוסיף אור ובהירות הבנה, ולהכשירנו להסתגל אל האורה האלוקית הבלתי נתפסת. באמצעות הדמיונות הכשרים, אנו זוכים בהמשך לחדור מהם אל האור הגנוז בפנימיותם.

"הדמיונות שהם נובעים מתהלוכות הדעות הטהורות... ובסדרי עליונים הם מביאים בהמשך הזמנים, לחדור מהם אל האור הגנוז שבפנימיותיהם. וכל בר לבב וטהר דעה יהיה זהיר ברוחו מאד, שלא להקל ראש בהדמיונות, סעיפי הקדשים העליונים, וידון קל וחומר מעצים ואבנים של הקדש, שהנהנה מהם מעל. כשהרוח נחלש, מזדלזלים הדמיונות הקדושים אצל ההמון, וע"י זה הם אוכדים

על "פנקס יפו"

הרב יוחנן פריד

העיר יפו (מבט מן הים אל ככר השעון)

קוראים רק טיעוני הצדדים ויש אשר בהם - פסקי דין מנומקים, ברורים וחד משמעיים. ניכרת בהם הבנתו של הרב את המתרחש בתחומי הפרט, הן בשאלות ממון והן בשאלות אישיות-משפחתיות. נראה גם שדוחק השעה מחייב היה כתיבה בסגנון ובדרך מיוחדים, אך מהם אנו זוכים להכיר שפע של אירועים, מצבים ותיאורי חיים במשך של כעשור שנים.

הגיון הרב בפרטי הדברים - יוליכנו גם להיכרות עם הקשר ההדוק, בין הרב המכהן ומתגורר ('החונה') בעיר יפו, לבין הנעשה סביבו באותן המושבות בשפלת יהודה - וכן צפונה ונגבה ממנה.

מצאנו שם, למשל מן המתרחש בראשון לציון, ברחובות, בנס ציונה (ודי חנין) ואפילו בקהילות שונות בירושלים וכמובן בפעילות הרוחשת בקהילות השונות ביפו. אנו מתוודעים לשותפויות ממוניות שהגיעו למשבר יחסים, לגיוסי כספים לצרכי ציבור כגון לבניית בתי כנסת 'קהילתיים', יחד עם בעיות של אפוטרופסות על יתומים, צווי ירושות וכן שאלות של הסגות גבולין ועוד ועוד.

בולטים באופן מיוחד אישים תופסי עמדות המוכרים בציבור, כגון רופאים שהרב מנסח עבורם אמנת עבודה, וכן בעלי רכוש וממון שהזילו ממנם לצרכי הציבור, יחד עם הנזקקים לסוגים של אשפוז מפאת מחלות שונות.

עבודת המחקר סביב "הפנקס"

ב'מרכז התיעודי' אשר ב'בית הרב' בין שאר עבודותיו, הולכת ונעשית עבודת מחקר ותיעוד בתחומים ההיסטוריים והעניינים המעשירים ומרחיבים את תוכנו של "הפנקס".

מן העיון בסדרת המאמרים שנתפרסמו במדור זה אודות 'מושבות יהודה' - היא סביבת רבנותו של מרן הרב זצ"ל ככהנו בקודש בעיר יפו - עולה דמות הרב כמנהיג, בעל גישה ואחריות ציבורית, המתייחסת לכלל התושבים ולערכי החיים שלהם.

אכן, דמותו הרבנית של מרן הרב זצ"ל מצטיירת בדרך כלל באופייה בתבנית הציבורית-קהילתית כיוזם, כפעיל ומגיב בכל צורה, בכתב ובעל פה, בשאלות היסוד של הקהילה ושל החברה בכלל.

כך - הולכת ומתגלה לנגד עינינו - יכולת הביטוי והניסוח של דרכו בנושאים עקרוניים יחד עם כשרונו להלוך עם כל גווני החברה ב'יחסי-אנוש' יפים וטובים.

מעתה, זכינו לעמוד מקרוב ממש גם על טיב הליכותיו עם בני האדם בחייהם האישיים, עם אותם יחידים מרכיביה של חברה זו.

אנו ניצבים אל מול פנקס, קוראים בסקרנות רבה את הרשום על גבו בכתב עיפרון, כריכתו נפתחת בזהירות רבה, ובידינו מסמך (כספר כרוך) עשיר ומשמעותי ביותר שזכה לכינוי בשם "פנקס יפו".

המדובר הוא בתקציר 'פרוטוקולי' של כ-400 התדיינות, שבאו לפני הרב זצ"ל בשנות רבנותו בעיר יפו (תרס"ד-תרע"ז). בחלקן - נכתבו ממש על ידי הרב, ובחלקן על ידי עוזריו וכיו"ב.

כבר מן העמוד הראשון המתאר פסק דין שניתן כ-**חמישה ימים (!) אחרי עלותו לכהן על כס הרבנות - ביום ג' לפרשת נשא תרס"ד** - ניכר כיצד 'נשאב' הרב זצ"ל לתפקידו הרבני **כדיין וכמורה-צדק (מו"צ)** בשעת התדיינותם של בעלי דין, זה מול זה, לפניו.

לאורך תמציתם של מאות הדיונים, יש ואנו

"בפנקס" - הוא ממשיך - "דיני תורה עם אנשים ממכובדי היישוב כמו ישראל בלקינד ויהושע חנקין, וכן עם ראשי שושלת דנקנר שבדיונים שהיו להם באו אל הרב קוק. אתה רואה עד כמה הוא היה מוערך גם על ידי החילונים..."

ועוד: "ישנו סיפור בודד על חצוף אחד שלא הגיע לרב קוק. צריך להבין כי לפסיקות של הרב קוק לא היו שיניים. הוא לא יכול היה לתת מלקות או לשלוח לכלא, אבל כולם באים ומקבלים את הפסיקה שלו, כשהוא בדרך כלל חותר לפשרה. הביטוי השכיח הרבה פעמים בפנקס זה הוא 'ברצון טוב'. הרב השתמש בעוצמה שלו כדמות שהייתה ממש מהפנטת כדי למצוא את דרך הפשרה. אמנם בדין - אסור לשנות לטובת העני, אבל בפשרה מותר."

הצוות המסור בראשותם של הרב ארי שבט ור' צוריאל חלמיש עובד ביסודיות רבה ותוצאות הדברים מפליאה באיכותה ובהיקפה.

מספר הרב ארי שבט: "הרב - כידוע היה תמיד חותם במילים 'עבד לעם קדוש על אדמת הקודש', ובפנקס זה אתה רואה זאת כפשוטו - כיצד הוא עבד ל'פקיד עבור הציבור'. אפילו רישומים רבים של הדיונים הוא עשה בעצמו. בהרבה דיונים הוא שם לבדו, בלי ההרכב המלא, עוסק בדברים קטנים כגדולים. יש שם מקרים שמדהים לראות כיצד גדול הדור טרח לעסוק בהם - מסיפורי שלום בית על אדם שפונה לרב כדי שאשתו תפסיק לקלל את אמו, ושאמא שלו לא תקלל אותה, ועד לדיון על אישה שבגדה בבעלה."

והמאמרים בחוברת יהיו לספרים
והספרים בכל קרת יהיו נפזרים" (מין הרב קוק זצ"ל)

"ומרשמי מחשבותי
שיתקבצו לעדרים
ילקחו אותיותי
והיו למאמרים

מתחברים ללב האומה מתגייסים למען בית הרב קוק

ב'בית הרב' מתקיימת פעילות עניפה של שיעורים והרצאות, ימי עיון וסיורים ליחידים ולקבוצות מכל גווי החברה הישראלית. לקראת יום השנה לעלייתו של הרב קוק לגנזי מרומים, מקיים 'בית הרב' מבצע התרמה רחב

ביום שלישי ג' אלול (14.8)

בתרומתכם תהיו שותפים מלאים להפצת מורשתו ותורתו של הרב קוק לעולם כולו, באמצעות הוצאה לאור של כתביו, העברת תכנים לכל המבקרים, בכלי מדיה מתקדמים, וכן אירועים לציבור הרחב ועוד.

לפרטים ותרומות צלצלו: 02-623-2560

בית הרב קוק

היריד שיסבור את שוק הנדל"ן, **חמש כאן!**

א'ה' 2.8-29.7 | 10:00-22:00, גולדה מאיר 7, נס־ציונה

יריד המכירות של פרי נדל"ן יוצא לדרך

הזדמנות חד־פעמית להצטרף לפרויקטים הטובים בארץ במחירים שלא יחזרו!

פרויקט 'פרי ביזנס פלייס' רחובות
משרד בניי החל מ-**129,000 ₪**

+ הטבת ייחודית בגובה שכ"ט עו"ד

פרויקט 'פרי בסט' לוד
דירות 3 חדרים החל מ-**1,090,000 ₪**

+ הטבת ריהוט ייחודית בשווי 40,000 ₪

• כיבוד קל • מגוון הרצאות בנושאי נדל"ן ומשכנתאות

***5066**

שרי נדל"ן
מקצועית אלדד פרי

'בית הרב' | זאת לרא"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560

www.beit-harav.org.il

beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה

טלפון 052-388-3322 www.orotavraham.com

timor@eldadperi.co.il

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור